

Т. В. Шмігер

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

e-mail: taras.shmiher@lnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4713-2882>

УКРАЇНСЬКА ВІЙНА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВІСТИКИ

Рецензія на колективну монографію: Український воєнний дискурс: полілог жанрів і стилів / за ред. Н. Ізотової та С. Потапенка. Київ: Видавництво Київського національного лінгвістичного університету, 2024. 216 с.

“Воєнна” тема в нашій філології різко, але закономірно стала неймовірно популярною. Воно й не дивно, адже матеріал довкола нас всіляко “сприяє” розмислам саме в такому напрямі. Водночас науковий продукт цих розмислів не завжди є високого теоретичного рівня. Чимало авторів вважають достатнім описати власний досвід, що обмежує бачення широких закроень цієї теми.

Колективна монографія науковців Київського національного лінгвістичного університету вигідно вирізняється на тлі подібних публікацій: теоретичним осмисленням (цьому, очевидно, посприяло тривале зацікавлення цією тематикою редакторів монографії, що реалізувалося в їхніх багатьох публікаціях), гарною структурою книги (від найзагальніших питань через окремі концептуальні питання до цілком нішевих – але не менш важливих – тем), методологічним наповненням статей (автори залучають різні методи з галузей когнітивістики, комунікативістики, семіотики тощо).

Перший розділ “Інтегративна концепція українського дискурсу війни” вміщує дві статті – Н. Ізотової й О. Ситенької (Ізотова, Потапенко, сс. 9–33) та В. Белі й Л. Комісар (там само, сс. 34–47). Інтерсеміотична інтерпретація мультимодального українського дискурсу війни в першій статті й аксіологічна трансформація кризь призму ідентичності в другій статті – ось фундаментальні виміри, які автори прикладають до опису того, як нашу дійсність відображають художні твори та як їх можна інтерпретувати. Автори справді роблять зріз сучасності, хоча варто звернути увагу й на реактуалізацію нашої попередньої воєнної спадщини тепер. Статті надають чимало матеріалу на роздуми в різних сферах. Зокрема, дискусійним видається прирівнювання до цінностей таких об’єктів, як вільний час (а не розвага), релігія (а не віра), політика (а не саме участь у політичному житті).

Другий розділ “Медійні дискурси війни” присвячено конкретним об’єктам і питанням. Найбільша увага зосереджена на антивоєнному дискурсі Президента України: С. Потапенко (Ізотова, Потапенко, сс. 48–67) аналізує риторико-прагматичні ефекти його промов для зображення опору; І. Недайнова (там само, сс. 68–95) фокусується на алюзії в його виступах як риторичної стратегії, коли сам Президент – уже не індивід-особистість, а все-таки інституційний мовець; Н. Талавіра (там само, сс. 96–114) пояснила, які адаптації відбуваються при передачі президентських звернень у новинах. Н. Петлюченко (там само, сс. 115–127) висвітлила використання традиційних харизматичних образів у медійному дискурсі на прикладі конкретних чоловічих і жіночих особистостей, щоправда, у статті

УКРАЇНСЬКИЙ ВОЄННИЙ ДИСКУРС: ПОЛЛОГ ЖАНРІВ І СТИЛІВ

відсутня постать Головнокомандувача В. Залужного, а протиставлення “вождь у час миру – вождь у час війни” могло би показати деякі цікаві узагальнення. Н. Кравченко і Т. Чхетіані (Ізотова, Потапенко, , сс. 128–153) сконцентрувалися на такому важливому аспекті воєнного дискурсу, як контрпропаганда, запропонувавши порівняльний аналіз чеченського досвіду періоду російсько-чеченських воєн.

У третьому розділі “Творчі дискурси війни” піднято шерег питань, як війна проєктується у відмінних культурних формах. І. Редька (там само, сс. 154–175) звертається до слабоопрацьованої теми молитовних жанрів у нашій літературі. Її розмисли дискусійні й цікаві, хоча термін “емерджентна образність” (там само, сс. 157) варто замінити на щось “людське”. Гумор як засіб опору – це тема статті В. Самохіної (там само, сс. 176–199). Ця тема надзвичайно актуальна

для нас, як і тематика гумору досить добре розпрацьована у світовій лінгвістиці, тому авторка виявила сміливість у виборі своєї теми. Політичний наратив у пісні та його репрезентація на поважному конкурсі “Євробачення” впродовж 2003–2023 рр. проаналізовано крізь призму макрознакових трансмодальних єдностей у статті Є. Плахотнюка (там само, сс. 200–214).

Криза – це дуже динамічне явище, а війна – поготів. Тому спостерігається певне відставання від дійсності в оцінках окремих політичних особистостей, хоча героїв та героїзацію як феномени теж треба описувати крізь призму політики пам’яті та її багатофункційних вимірів. Цікавою темою буде опис пошуків або проєктування Перемоги, оскільки саме Перемога є найбажанішим завершенням війни, але уваги їй присвячено надто мало.

Гадаю, що плідною й корисною виявиться ідея концептного опису зради й зрадника/зрадниці, колаборанта/колаборантки. До речі, в монографії ніде не вжите тепер чомусь модного терміна “колаборація”, “колаборативний”, який на особистому рівні та ще й в наших умовах насамперед сприймається у зв’язці з колаборантством. Автори монографії як добрі фахівці використали абсолютно позитивні терміни “кооперація” (Ізотова, Потапенко, с. 57), “кооперативний” (там само, с. 187).

Не впевнений, чи варто використовувати поняття “вітчизняної” війни (Ізотова, Потапенко, с. 29; пор. с. 190), адже навіть громадянську війну можна назвати вітчизняною (і це буде найточніше визначення). Ми не називаємо воєн під проводом Богдана Хмельницького чи Івана Мазепи “вітчизняними”, тому не варто й далі поширювати незрозумілі міти.

Варто подякувати редакторам цієї книги – Н. Ізотовій та С. Потапенкові – за вдало підібрані тексти, за підтримання більш-менш одного рівня методологічних пошуків, за продуману структуру, коли всі складники цілокупно становлять витончену й зрівноважену мозаїку тем та ідей у книзі.

Монографію видано ошатно: її приємно й легко читати. Традиційно не пошанованими залишилися люди, які чимало напрацювалися над цією книгою – редактори, адже їхнім іменам не знайшлося місця на титульній сторінці. Водночас, віриться, що їхня праця прислужиться багатьом іншим, хто надалі досліджуватиме український воєнний дискурс.

Дата надходження до редакції 22.11.2024

Ухвалено до друку 23.12.2024

ЛІТЕРАТУРА

Ізотова, Н., & Потапенко, С. (Ред.). (2024). *Український воєнний дискурс: полілог жанрів і стилів*. Видавничий центр КНЛУ.

REFERENCE

Izotova, N., & Potapenko, S. (Red.). (2024). *Ukrainyskyi voiennyi dyskurs: poliloh zhanriv i styliv*. Vydavnychy tsestr KNLU.

Відомості про автора

<p>Шмігер Тарас Володимирович,</p> <p>доктор філологічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка</p> <p>e-mail: taras.shmiher@lnu.edu.ua</p>		<p>Коло наукових інтересів:</p> <p>перекладознавство, давня література, рецепція та перцепція</p>
---	--	--